

พลวัตและการเมืองภายในของกลุ่มขัดแย้ง

IPP
21

Insider Peacebuilders Platform

พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน

พฤษภาคม
2559
ปัตตานี

หัวข้อ:	พลวัตและการเมืองภายในของคู่ขัดแย้ง
วิทยากร:	Dr.Norbert Ropers ที่ปรึกษาอาวุโส สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้
เวลา:	14-15 พฤษภาคม 2559
สถานที่:	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การจัดวง IPP ครั้งนี้อยู่ภายใต้บริบทของการพูดคุยสันติภาพ/สันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้/ปาตานี มีการรับ พล.ท.นักรบ บุญบัวทอง พันตำรวจเอก เลขานุการคณะพูดคุยสันติสุข ทำให้เกิดคำถามถึงพลวัตการเมืองและความขัดแย้ง ภายใน ตลอดจนความเป็นเอกภาพของ ‘ปาร์ตี้ เอ’ (ฝ่ายรัฐ) ขณะเดียวกัน การเกิดเหตุรุนแรงต่อเนื่องทั้งคาร์บอมบ์กลางเมือง ปัตตานี ก่อนวันครบรอบสามปีการพูดคุยสันติภาพ 28 กุมภาพันธ์ ทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงความเป็น ‘ตัวจริง’ ของ ‘ปาร์ตี้ บี’ หรือ ‘มารา ปาตานี’ เช่นเดียวกัน

การจะวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่ามีน้อยอะไร มีสมมติฐานใดเป็นไปได้มากที่สุด เราอาจจะต้องย้อนกลับไปดู ‘ตัว แสดง’ (Mapping actors) ต่าง ๆ ในสนามสันติภาพเพื่อทบทวนสิ่งที่วิเคราะห์ไว้ก่อนหน้านี้ด้วย เพื่อจะได้วิเคราะห์ถึง อนาคตว่าการพูดคุยสันติภาพจะเดินหน้าไปอย่างไร

ทบทวนและวิเคราะห์ใหม่ “แผนที่ตัวแสดงและความสัมพันธ์”

นับจากการวิเคราะห์ครั้งแรกเมื่อปี 2554 นั้น เป็นการวิเคราะห์เพื่อเรียนรู้ทำความเข้าใจความขัดแย้ง โดย ช่วงเวลานั้น ยังไม่เข้าสู่กระบวนการสันติภาพ ทว่า ณ ปี 2559 สถานการณ์เปลี่ยนไปสู่จุดที่มีการพูดคุยสันติภาพ อีกทั้งตัว แสดงก็เปลี่ยนไปตามบริบทสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไป ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจ “พลวัตและการเมืองภายในของคู่ ขัดแย้ง” มากขึ้นกว่าปรากฏการณ์ที่เห็น ทีมกระบวนการจึงให้ผู้เข้าร่วมดึงชุดความรู้และประสบการณ์การวิเคราะห์แผนที่ตัว แสดงและความสัมพันธ์ของคู่ขัดแย้ง (Mapping actors and relationship) กลับมาวิเคราะห์ร่วมกันใหม่อีกครั้ง เพื่อ พิจารณาอำนาจการต่อรองของตัวแสดงต่าง ๆ รวมถึงบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ อันนำไปสู่วิธีคิดและการออกแบบ วิธีการทำงานทางความคิดกับกลุ่มต่าง ๆ อย่างไร

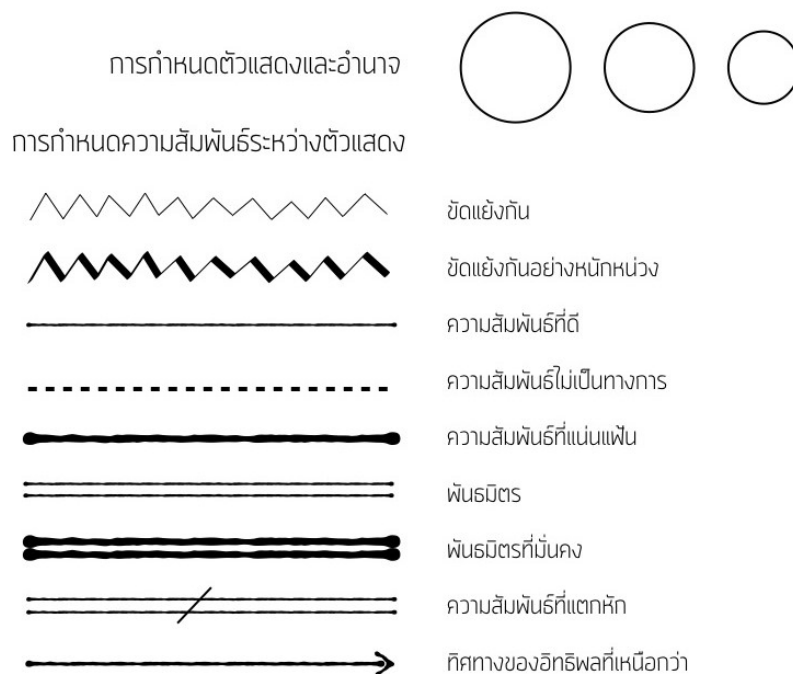
ดร.นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส ได้อธิบายเครื่องมือการทำแผนที่ตัวแสดง ความสัมพันธ์และอิทธิพลอีกครั้ง โดยใจความสรุปว่า เป็นเครื่องมือที่เก่าแก่ในการศึกษาวิเคราะห์ความขัดแย้งมานานกว่า 35 ปี ถ้าจะอธิบายว่ามีตัวแสดงอะไรบ้าง และแต่ละตัวแสดงมีอำนาจขนาดไหน ก็ให้อธิบายด้วยขนาดของกระดาดวงกลมที่นำเสนอ 'ตัวแสดง' นั้น ๆ การนิยามอำนาจเล็กน้อย (แสดงเป็นสัญลักษณ์ด้วยกระดาดวงขนาดเล็กหรือใหญ่) ของตัวแสดงในกระบวนการสันติภาพ จะขึ้นอยู่กับที่การตกลงกันภายในกลุ่ม ขอให้ดึงตัวแสดงออกมาให้ได้มากที่สุดเท่าที่เกี่ยวข้องในกระบวนการสันติภาพ เมื่อได้ตัวแสดงมาแล้ว ต้องคิดก่อนจัดวางตำแหน่งของแต่ละตัวว่ามีตำแหน่งแห่งที่อย่างไรใน "สนามสันติภาพ" เพื่อที่จะได้กำหนดเส้นความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่แต่ละตัวตัวแสดงมีต่อกัน

ด้าน (เส้น) ความสัมพันธ์และอิทธิพลมีหลายชนิด ทั้งสะท้อนความสัมพันธ์อันดีที่แน่นแฟ้น ไปจนถึงขัดแย้งกันในระดับเล็กน้อยได้ไปจนถึงมีความสัมพันธ์ที่แตกหัก และอาจจะมีเส้นที่ 'ตัวแสดง' เคยมีความสัมพันธ์กันดี แต่ต่อมาได้ขัดแย้งจนแตกหักกัน ก็สามารถสะท้อนผ่านเส้นประได้ อยู่ที่ผู้วิเคราะห์จะกำหนดลักษณะของเส้นความสัมพันธ์ ไม่ได้มีสูตรตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้

อย่างไรก็ตาม การเป็นพันธมิตรไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ดีเสมอไป อาจเห็นต่างกัน แต่ก็สามารถมีกิจกรรมทำงานร่วมกันได้ ตัวอย่างความขัดแย้งที่พม่า มีการวิเคราะห์ความขัดแย้งทำแผนที่เช่นนี้ด้วย ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่เป็นคู่ขัดแย้งกับรัฐบาลพม่า นั้น ใช่ว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อกันที่ดี แต่เขาก็สามารถเป็นพันธมิตรทำงานร่วมกันได้

การอธิบาย (เส้น) ความสัมพันธ์นั้น เป็นเครื่องมือในการชวนแลกเปลี่ยนถกเถียงระหว่างกัน การจะได้ข้อยุติ ความสัมพันธ์สามารถเขียนสรุปสั้น ๆ กำกับไว้ได้

การทำแผนที่ตัวแสดงและความสัมพันธ์

ทำไมความตึงเครียดภายในคู่ขัดแย้งจึงเป็นเรื่อง 'ปกติ' ในกระบวนการสันติภาพ?

พลวัตการเมืองภายในของทั้งสองฝ่ายคู่ขัดแย้งนั้นถือเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในกระบวนการสันติภาพทั่วโลก ซึ่งมี 3 คำอธิบาย ดังนี้

- 1) **สาระสำคัญของกระบวนการสันติภาพคือการเปลี่ยนผ่านจากการแย่งชิงอำนาจไปสู่การจัดสรรอำนาจที่มีการตกลงกัน** ถ้าการจัดสรรอำนาจเป็นเป้าหมายของคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย ประเด็นสำคัญจะอยู่ที่ว่าใครจะเป็นฝ่ายที่มีอำนาจในการจัดสรรอำนาจ และภายในกลุ่มเดียวกันเอง อาจจะไม่ตรงกันว่า คนไหนจะเป็นใคร
- 2) **ข้อตกลงสันติภาพที่ยั่งยืนต้องได้รับการยอมรับจากฝ่ายที่มีอำนาจและผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายจึงเป็นความชอบธรรม** กล่าวคือ ไม่มีกระบวนการสันติภาพที่ประสบความสำเร็จ หากไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถอย คำถามคือแล้วฝ่ายใดจะถอยและได้ประโยชน์ก่อน ระหว่าง 'ปาร์ตี้ เอ' และ 'ปาร์ตี้ บี' ซึ่งใครถอยก่อนอาจเป็นการเสียหน้า ถูกประณามว่าไม่รักชาติบ้านเมืองจากมวลชนของตนเอง ทว่าระยะยาว ทางออกที่เป็นไปได้จะต้องมาจากการประนีประนอมของทั้งสองฝ่าย แต่ประเด็นคือใครจะเป็นฝ่ายประนีประนอมก่อนกัน ซึ่งหากมีผู้เสนอให้ฝ่ายตนเป็นผู้เริ่มประนีประนอมก่อน ก็อาจจะทำให้เกิดความตึงเครียดภายในได้
- 3) **กระบวนการสันติภาพต้องสร้างความไว้วางใจ การเรียนรู้ร่วมกัน การเห็นอกเห็นใจ และการสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาว** ลองพิจารณากระบวนการสันติภาพทั่วโลก นักสร้างสันติภาพจำเป็นต้องคิดให้ออกว่าคู่ขัดแย้งคิดสนใจ เชื่อ ต้องการ และกลัวอะไร ด้วยเหตุนี้ ภายในแต่ละฝ่าย อาจจะมีคนที่เข้าใจฝ่ายตรงข้ามมากกว่าคนอื่น ๆ ในทีม และคนที่เข้าใจมากกว่า อาจจะถูกเป็นเป้าในสายตาของพวกเขาได้ นี่เป็นความตึงเครียดภายในอีกแบบหนึ่ง

ชุดความรู้ IPP เป็นการสรุปความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสันติภาพจากวิทยากรซึ่งได้รับเชิญมาแลกเปลี่ยนในเวทีเรียนรู้ (Learning Platform) อันเป็นพื้นที่กลางที่ประกอบด้วยคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีภูมิหลังและความเห็นทางการเมืองที่แตกต่างหลากหลายมาร่วมพูดคุยกัน วง IPP นี้ริเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2554 ด้วยความร่วมมือจากสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, มูลนิธิเบิร์กฮอฟ, และศูนย์ความร่วมมือทรัพยากรสันติภาพ